

Sudbina folksdojčera u hrvatskim udžbenicima povijesti - metodički ogled

Uvijek se može kritizirati hrvatske udžbenike povijesti. Na žalost, neiscrpna tema usmjerena je ka marginalnom segmentu udžbenika, povijesnim sadržajima. Kritičari listom tragaju za materijalnim pogreškama (*tko je prvi preletio Atlantski ocean*) te uočavaju bizarnosti (*turski je parlament prekinuo zasjedanje da bi zastupnici pogledali epizodu sapunice Dallas*) i netočnosti (*predsjednik Tuđman je promijenio ime Dinama u Croatia – nije nego u Građanski*). Dijapazon kritika udžbeničke literature trebao bi se kretati od analize ilustrativnoga materijala i didaktičko-metodičke analize izvorne građe te procjene autorovog pristupa prošlosti nacionalnih zajednica, u našem slučaju njemačke i austrijske nacionalne zajednice u Republici Hrvatskoj.

Didaktički dadaizam

Nijedan hrvatski srednjoškolski udžbenik povijesti¹ (ni geografije²) ne daje cjelovitu sliku o životu Nijemaca i Austrijanaca u Republici Hrvatskoj. Nije objašnjeno zašto se skupine doseljenika u hrvatske zemlje, koji govore njemačkim jezikom, dijele u Židove, Nijemce i Austrijance; ništa ne piše o njihovoj vjeri, sakralnom graditeljstvu, utjecaju na razvoj agrikulture i gospodarstva u cjelini te kulturi Nijemaca i Austrijanaca (*osim u negativnom kontekstu, na primjer, da su se kazališne predstave u Zagrebu održavale samo na njemačkom jeziku*), izdavaštvu novina, kalendara, molitvenika ili knjiga. Najčešće se Nijemci i Austrijanci u hrvatskim zemljama spominju u kontekstu germanizacije, dakle negativno, bez sustavne analize što je to germanizacija³, te odjednom iskrsavaju pred učenike u lekciji koja govori o svršetku Drugoga svjetskog rata - ili se zlo koje je pogodilo Nijemce i Austrijance svrstava u zločine rata i poraća, a zločini u to doba su,

203

¹ Analizu smo bazirali na srednjoškolskim udžbenicima povijesti i geografije izdavačkih kuća Alfa, Feletar, Školska knjiga i Profil, koji su u upotrebi u školskoj godini 2006/2007., a čije autore, recenzente i urednike nećemo navoditi jer bi spisak bio podugačak. Na web stranici Ministarstva znanosti, prosvjete i sporta nalazi se popis svih odobrenih udžbenika u toj nastavnoj godini.

² Nastavni program geografije u srednjim školama i gimnazijama u mnogim se segmentima dotiče života nacionalnih zajednica u Republici Hrvatskoj.

³ Valjalo bi problem germanizacije propitati koristeći metode koje je iznjedrio hrvatski povjesničar dr. sc. Dinko Šokčević, koji živi i djeluje u Mađarskoj i Hrvatskoj; u knjizi Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata: kako se u pogledu preko Drave mijenjala slika drugoga (Zagreb 2006.), Šokčević je dokazao kako mađarizacije, zapravo, nije ni bilo i kako je mađarizacija plod politikanstva hrvatske elite, koja se neselektivno uplela u hrvatsku historiografiju.

dakako, razumljivi. Tada se obično koriste pojmovi odmazda koju se nije moglo spriječiti ili zločin prema Nijemcima, a stječe se stav, neka mi bude oprosteno, da ni autorima udžbenika nije sasvim jasno je li udar na Nijemce i Austrijance bio opravdan ili možda opravdan prema nekima – izostale su rečenice kojima autori nedvosmisleno staju na stranu potlačenih. To je, dakako, neoprostivo⁴.

Međutim, i ono što je izneseno korektno (što je još jako daleko od pojma kvalitetno), na primjer tekstovi o zločinu nad Nijemcima i Austrijancima u poraću, nije oplemenjeno didaktički opremljenim vrelima niti pitanjima na kraju teksta koja bi učenike trebala motivirati na samostalna istraživanja te im pomoći da stvore sustav kako bi trajno zapamtili gradivo. Pitanja nisu ni sugestivna ni emotivno nabijena pa je učenicima teško izgraditi stav kojim bi osudili zločin nad Nijemcima i Austrijancima.

Prijedlog

U slučaju Podunavskih Nijemaca i Austrijanaca trebalo bi sukladno budućem zanimanju učenika i njihovoj dobi posvetiti različitu količinu vremena i prezentirati učenicima različite sadržaje. Programska osnova bila bi, naravno, ista. Svi bi učenici kroz sustav hrvatskoga srednjoškolskoga obrazovanja trebali usvojiti osnovne informacije o Germanima u seobi naroda na području Slavonije, Baranje i Srijema te o doseljavanju Sasa i drugih njemačkih plemena u Podunavlje za vrijeme srednjega vijeka – bilo kao trgovaca, obrtnika ili redovnika. Doseljavanje Nijemaca i Austrijanaca u posttursku Slavoniju te njihov utjecaj na razvoj agrikulture, tiskarstva i gospodarstva Hrvata u Slavoniji, Baranji i Srijemu trebao bi zauzeti znatan dio vremena posvećen istraživanju kulture i gospodarstva nacionalnih zajednica. Na primjeru protjerivanja Nijemaca i Austrijanaca nakon Drugoga svjetskog rata te organiziranja logora u koje su strpani većinom nevini

(žene, djeca i starci) i u kojima su mnogi umrli ili izašli iz logora narušena zdravlja uslijed loših uvjeta življenja te mučenja i izgladnjivanja, a što je pridonijelo razvoju bolesti i pridonijelo skraćivanju života te gotovo onemogućilo da bivši logoraši osjete subjektivan osjećaj sreće i životne radosti, treba u učenika razviti stav o potrebi podržavanja slabijih i nemoćnih te stajanja na stranu nevinih i potlačenih. Učenicima poljoprivrednih i tehničkih škola treba prezentirati utjecaj doseljenih Nijemaca i Austrijanaca na razvoj ratarstva i stočarstva, osobito na uvođenje poljoprivrednih alatki, koje se do tada nisu koristile u agrikulturi Slavonije, Baranje i Srijema. Isto tako, učenike zdravstvenih škola, bilo humane ili animalne medicine, trebalo bi informirati o utjecaju Nijemaca i Austrijanaca na razvoj javnoga zdravstva u Podunavlju, kako onoga u selima tako i onoga u gradovima pod okriljem službene medicine.

204

203 - 205 VDG JAHRBUCH 2007

„Puštanje takvih udžbenika u nastavu ide na dušu ministrima i visokim dužnosnicima Ministarstva, ali i na savjest nastavnica povijesti koji su koristili takve udžbenike u svom radu, a mogli su odbrati udžbenike u kojima se s više senzibiliteta iznose činjenice o zlu koje se dogodilo Nijemcima i Austrijancima.“

Priručnik

Dakle, trebalo bi prionuti izradi priručnika za učenike i nastavnike o utjecaju Nijemaca i Austrijanaca na gospodarstvo i kulturu Slavonije, Baranje i Srijema, koji bi premostio razdoblje do izdavanja lepeze priručnika, pa i onoga o životu svih nacionalnih zajednica u Republici Hrvatskoj, koji bi kvalitetom tekstova te odabirom izvornoga materijala i njegovom didaktičkom obradom pomogao u radu nastavnica povijesti (i geografije) i koji bi u nekoliko primjeraka stajao u svakoj učionici u gimnazijama i srednjim školama u Republici Hrvatskoj. Čim svjetlo dana ugleda priručnik za učenike i nastavnike o utjecaju Nijemaca i Austrijanaca na gospodarstvo i kulturu Slavonije, Baranje i Srijema trebalo bi organizirati radionice za srednjoškolske nastavnike povijesti i geografije kako bi ih upoznali s priručnikom i kako bi nastavnike senzibilizirali za rad s pripadnicima nacionalnih zajednica.

Zaključak

I zaključimo, nema velikih razlika među hrvatskim udžbenicima u interpretaciji doseljenja, života, utjecaja Nijemaca i Austrijanaca na život i kulturu Hrvata te zločina nad njemačkom i austrijskom nacionalnom zajednicom. Založimo se da se proces unifikacije udžbenika nastavi, no isto tako težimo da u pristupu nastavi povijesti bude puno malih razlika, koje se odnose na kulturološke razlike hrvatskih regija te različite didaktičko-metodičke interpretacije sadržaja. Drugim riječima, udžbenik, kao glavni izvor informacija o nekom događaju ili procesu trebao bi iznijeti pred učenike osnovne podatke, koje bi kasnije obrađivali učenici uz pomoć nastavnika na didaktički obrađenim povijesnim vrelima i problemskim zadacima. U isto vrijeme nastavnici bi podupirali formiranje stava u učenika o besmislenosti zločina i suosjećanju sa žrtvama. Kao korektiv znanja trebalo bi u nastavu uvesti radne bilježnice-vježbenice s enigmatskim i kartografskim zadacima, pomoću kojih bi učenici lakše provjerili jesu li stvorili kvalitetan sustav informacija koji jedini jamči trajno zapamćivanje. Pripadnici njemačke i austrijske zajednice u Republici Hrvatskoj trebaju potaknuti pisanje priručnika za učenike i nastavnike o životu i kulturi Nijemaca i Austrijanaca u hrvatskom kulturnom krugu, koji bi sadržavao i didaktički obrađene izvore, ali i vježbenicu sa šarolikim dijapazonom zadataka, kako bi učenicima bilo lake usvojiti povijesne činjenice o životu i doprinosu Nijemaca i Austrijanaca hrvatskom kulturnom krugu.

205

VDG JAHRBUCH 2007 203 - 205